

ภาพสะท้อนสังคมยุควิกตอเรียนจากนวนิยายเรื่อง เจน แอร์ (Jane Eyre)

นางสาวนวลทิพย์ महามงคล

นวนิยายคืองานเขียนที่ผู้ประพันธ์สื่อบุคคลให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงเป็นหลักใหญ่ แต่บางครั้งผู้อ่านยังได้รับความรู้ทางวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต รวมทั้งคติสอนใจมากมาย พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงกล่าวถึงประโยชน์การศึกษาวรรณคดี (ซึ่งรวมถึงวรรณกรรม หรืองานเขียนเรื่องเยี่ยมจากนักประพันธ์เอกทั้งหลาย) ว่า

“ความมุ่งหมายในการศึกษาวรรณคดีจึงไม่เป็นเพียงการแสวงหาความบันเทิงในยามว่างงานแต่เป็นการปลุกตนเองให้ตื่นขึ้นชมชีวิต ให้รู้จักชมชื่น เห็นอกเห็นใจและเข้าใจชีวิต เล็งเห็นชีวิตในส่วนรวม เห็นความสัมพันธ์แห่งเหตุผลและส่วนต่างๆ ของชีวิต สิ่งที่เราไม่เคยนึกคิดที่น่ารัก น่าชม เราก็ได้ชมจากวรรณคดี และสิ่งที่เราได้ชมนั้นเรารู้สึกว่าเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของชีวิต การอ่านวรรณคดีจึงทำให้เรารู้จักชีวิตจิตใจของเพื่อนมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น” (นราธิปพงศ์ประพันธ์, 2506)

ในสมัยวิกตอเรียน (ประมาณปี ค.ศ. 1789 จนถึงปี 1830) ส่วนใหญ่เป็นงานศิลปะที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์ เช่น ความรู้สึกเศร้าสะเทือนใจ รักโรแมนติก เรื่องเพ้อฝัน หรืออาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานเรื่องราวสยองขวัญมากกว่าเรื่องเกี่ยวกับการเมืองหรือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ (Gray, 1993 : 251) นักเขียนสตรี ที่มีชื่อเสียงได้แก่ แมรี เชลลีย์ (Mary Shelley) ผู้เขียนเรื่องฟิสิกส์เพรงเกนสไตน์ (Frankenstein) เจน ออสติน (Jane Austen) ผู้เขียนเรื่องไพรด์แอนด์พรีจูดิส (Pride and Prejudice) และสามพี่น้องตระกูลบรอนเต้ (Bronte)

ชาร์ลอตต์ บรอนเต้ (Charlotte Bronte) มีผลงานหลายเรื่อง แต่ผู้วิเคราะห์เลือกที่จะนำเสนอเรื่อง เจน แอร์ (Jane Eyre) เพราะประการแรก ชาร์ลอตต์ แสดงทรรศนะเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศได้อย่างเด่นชัด เธอเห็นว่าเพศหญิงในสมัยวิกตอเรียนมีหน้าที่เพียงบริการสมาชิกในครอบครัว เป็นเพศที่ถูกกระทำ (Submissive) ซึ่งเป็นความคิดที่ต่อต้านค่านิยมของสังคมยุควิกตอเรียน (Bronte, 1970 : 141) เธอแสดงความเห็นผ่านตัวละคร คือ เจน แอร์ ให้เป็นเพียงครูประจำบ้าน แต่เจนประพฤติตัวอย่างมีศักดิ์ศรี และนับถือตัวเอง เธอไม่ได้ทำตัวให้ตกต่ำ แม้จะต้องไปอยู่ในสถานการณ์ลำบากยากเข็ญหลายครั้ง ประการที่สอง ชาร์ลอตต์สร้างให้เจน แอร์เป็นตัวแทนของผู้หญิงในสมัยวิกตอเรียน เจนเป็นคนไม่เลิกละเลมมากเกินไป เพราะเธอไม่สวย ไม่มีเสน่ห์ ไม่มีคนมารุมรัก แต่ผู้อ่านสามารถเข้าใจให้รักเธอได้เพราะเธอเป็นบุคคลที่สมจริง เป็นคนสามัญที่เราเดินสวนทางกันในชีวิตประจำวัน เธอมีทั้งด้านเด่นและด้านด้อย แต่เจนเป็นคนใฝ่ดีโดยกำเนิด ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับนวนิยายไทยในยุคหลังๆ ที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับหญิงสามัญชนที่เป็นตัวของตัวเองและใฝ่ดีได้แก่ แม่พลอยในเรื่องสี่แผ่นดิน พจมาน สว่างวงศ์ ในเรื่อง บ้านทรายทอง ในเรื่องเจน แอร์ นี้ เจนเป็นคนใจดี และถ่อมตน แต่เธอแสดงอารมณ์หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความเกลียด ความรักที่ลึกซึ้งรุนแรง แต่ตอนจบของเรื่อง ความรักแท้ของเธอทำให้เธอประสบความสำเร็จในชีวิต เหตุผลทั้งสองประการข้างต้นเป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิเคราะห์เลือกเรื่องนี้

สิ่งที่เด่นจากงานประพันธ์ของ ชาร์ลอตต์ บรอนเต้ คือ เธอเสนอพรรณนาของเธอซึ่งเป็นเรื่องท้าทาย ทั้งในด้านศาสนา ชนชั้นทางสังคม และเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศ ซึ่งในสมัยนั้นสตรียังไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นให้ประจักษ์ต่อสาธารณชนมากนัก ผู้อ่านเข้าใจผิดว่า นามปากกา เคอร์เรอร์ เบลล์ (Currer Bell) ของเธอเป็นนามปากกาของบุรุษ เรื่องนี้เป็นเรื่องพลิกความคาดหมายและเป็นจุดเด่นของนักเขียนสตรีผู้นี้

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว เจน แอร์ (Jane Eyre) ยังเป็นนวนิยายโรแมนติกที่มีผู้อ่านมากเรื่องหนึ่ง ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านแล้ว ยังสะท้อนภาพของคนในยุควิกตอเรียนได้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม การแต่งกายและเรื่องอื่นๆ

ประวัติย่อของผู้เขียน

ชาร์ลอตต์ บรอนเต้ (Charlotte Bronte) เกิดเมื่อ ค.ศ. 1816 ที่ธอร์นตัน (Thornton) เขตยอร์กเชอร์ (Yorkshire) เป็นบุตรคนที่ 3 ในพี่น้องทั้งหมด 6 คนของแพทริก (Patrick) และ มาเรีย บรอนเต้ (Maria Bronte) แพทริกเป็นคนไอร์แลนด์ และเป็นพระผู้ช่วยในนิกายแองกลิคัน (Anglican) มาเรียตายเมื่ออายุ 38 ปี ขณะที่ชาร์ลอตต์อายุเพียง 5 ขวบ ป้าของเด็กๆ ชื่อเอลิซาเบธ (Elizabeth) จึงเลี้ยงดูพี่น้องทั้งหมด

พี่น้องสี่คนเข้าโรงเรียนที่โควาน บริดจ์ (Cowan Bridge) ในปี 1824 ต่อมาเกิดโรคระบาดในโรงเรียนที่สาวสองคนของชาร์ลอตต์ตาย (ซึ่งชาร์ลอตต์นำมาเขียนในเรื่อง เจน แอร์ เธอเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนโลว์ดในเรื่อง) พี่น้องสี่คนที่เหลือใช้เวลาว่างด้วยการสมมุติเรื่องเกี่ยวกับเทพนิยายและตัวละครที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้น พวกเขาอ่านหนังสือ บทกลอน นิตยสาร รวมทั้งใช้จินตนาการเขียนเรื่องราวต่างๆ

หลังจากนั้นชาร์ลอตต์เข้าศึกษาในโรงเรียนโรเฮลด์ (Roe Head School) และเมื่อเรียนจบ เธอเป็นครูที่นั่นอีก 3 ปี เธอเป็นครูสอนประจำบ้าน (governess) อีกสองครั้ง แม้จะไม่ชอบอาชีพนี้เลย ต่อมาชาร์ลอตต์และเอมิลี ผู้เป็นน้องสาวเดินทางไปที่บรัสเซลส์เพื่อเรียนภาษาฝรั่งเศสและเยอรมันที่นั่น เธอหลงรักอาจารย์คนหนึ่ง แต่ฝ่ายชายมีภรรยาแล้ว เธอจึงกลับมาที่อังกฤษ ในปี 1844 ชาร์ลอตต์คิดจะเปิดโรงเรียนแต่ล้มเหลว

ปี 1846 พี่น้องสามคน คือ ชาร์ลอตต์ แอนน์ และเอมิลีต้องการเป็นนักเขียน ชาร์ลอตต์ฉายแววการเป็นนักเขียนตั้งแต่เธออยู่ที่โรเฮลด์ เธอส่งบทกลอนไปให้สำนักพิมพ์ ทั้งสามแต่งกลอนโดยใช้นามแฝง คือ เคอร์เรอร์ แอลลิส และแอคตัน เบลล์ (Currer, Ellis and Acton Bell) โดยชาร์ลอตต์ใช้นามแฝงว่า เคอร์เรอร์ ชาร์ลอตต์เลือกใช้นามแฝง เป็นชื่อบุรุษเพราะในสมัยของเธอยังมีอคติด้านเพศอยู่มาก ผู้อ่านเข้าใจผิดว่าเรื่อง เจน แอร์ เขียนโดยนักเขียนชาย แต่เมื่อความจริงปรากฏ ผู้อ่านได้วิพากษ์วิจารณ์มากมายพวกเขาไม่ใคร่ยอมรับที่นางเอกเป็นเด็กกำพร้า แต่ได้รับการศึกษา และไม่ต้องมีหน้าที่เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวซึ่งตรงกับสิ่งที่ปรากฏในงานเขียนของชาร์ลอตต์ บรอนเต้

ปี 1847 ผลงานของพี่น้องตระกูลบรอนเต้เริ่มปรากฏแก่สายตาบรรณพิภพ เอมิลีเขียนเรื่อง วัตเตอร์ริงไฮท์ (Wuthering Heights) เป็นนวนิยายที่ได้รับความนิยมมาก เช่นเดียวกับแอนน์เขียนเรื่องแอกเนส เกรย์ (Agnes Gray) ส่วนชาร์ลอตต์ได้ส่งเรื่องเดอะโปรเฟสเซอร์ (The professor) แต่สำนักพิมพ์ปฏิเสธ ปีต่อมาชาร์ลอตต์เขียนเรื่อง เจน แอร์ นวนิยายเรื่องนี้ขายดีมากและได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว

ปลายปี 1848 และ 1849 ชาร์ลอตต์สูญเสียน้องชายและน้องสาวทั้งสามคน น้องชายตายด้วยพิษโรคสุราเรื้อรัง ส่วนน้องสาว คือเอมิลีและแอนน์ตายด้วยโรควัณโรค ชาร์ลอตต์จึงทุ่มเทเวลาให้กับงานเขียน เธอเขียนเรื่องเชอร์ลี (Shirley) เสร็จในปี 1849 เรื่องวิลเลท (Villette) ในปี 1852

ปี 1854 ชาร์ลอตต์สมรสกับอาเธอร์ เบลล์ นิโคลส์ (Arthur Bell Nicholls) เธอเสียชีวิตในปีต่อมาขณะอายุ 38 ปี (Ousby. 1993 : 117-119)

เรื่องย่อของเจน แอร์ (Jane Eyre)

เจน แอร์ เป็นเรื่องของเด็กหญิงกำพร้าผู้หนึ่ง เธออาศัยอยู่กับป้าสะไภ้ คือมิสซีสรีด (Mrs. Reed) ในบ้านชื่อเกทสเฮด (Gateshead) วันหนึ่ง ลูกของมิสซีสรีดรังแกเจน และเกิดการทะเลาะวิวาทกัน เจนจึงถูกจับไปขังในห้องแดง และถูกส่งเข้าโรงเรียนของเด็กกำพร้าชื่อโรงเรียนโลวูด (Lowood) มีครูใหญ่ชื่อมิสเตอร์ บร็อกเกอเฮิร์ส (Mr. Brocklehurst) เขาเป็นคนดุร้ายประเภทมือถือสากปากถือศีล เขาเคร่งครัดศีลธรรมแต่ยกยอกเงินบริจาคเข้ากระเป๋ตัวเอง ชีวิตของเด็กนักเรียนที่นั่นจึงยากแค้นมาก เด็กสุขภาพอ่อนแอเพราะขาดอาหารดี ๆ แต่มีครูใจดีคนหนึ่งชื่อ มิสมาเรีย เทมเปิล (Miss Maria Temple) มีความเมตตาต่อเจนเสมอ ต่อมาเกิดโรคระบาดในโรงเรียนเพื่อนสนิท ของเจนชื่อเฮเลน เบิร์น (Helen Burns) ตายพร้อมเด็กอีกหลายคนเรื่องแดงขึ้นมามี เพราะความละโมภของครูใหญ่ จึงเกิดเรื่องร้ายแรงเช่นนี้ ครูใหญ่คนใหม่ทำหน้าที่แทนมิสเตอร์บร็อกเคลเฮิร์ส เด็กนักเรียนมีชีวิตที่สุขสบายขึ้น เจน แอร์ อยู่ที่โรงเรียนนี้ถึงแปดปี โดยใช้เวลาสองปีหลังสอนหนังสือในโรงเรียนนี้ จากเหตุการณ์ในชีวิตของเธอทำให้เจนเป็นคนจิตใจเข้มแข็งและมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว

ต่อมา มิสเทมเปิลแต่งงาน เจนสมัครเป็นครูสอนหนังสือประจำบ้าน (governess) ที่คฤหาสน์ธอร์นฟีลด์ (Thornfield) ลูกศิษย์ของเธอเป็นเด็กหญิงชาวฝรั่งเศสชื่อ อเดล (Adele) ผู้เป็นบุตรบุญธรรมของเจ้าของชื่อมิสเตอร์โรเชสเตอร์ (Edward Rochester) ซึ่งเป็นเจ้าของคฤหาสน์ธอร์นฟีลด์ และมีมิสซิสแฟร์เฟ็กซ์ (Mrs. Fairfax) เป็นแม่บ้าน มิสเตอร์โรเชสเตอร์ต้องเดินทางไปทั่วยุโรปเกี่ยวกับธุรกิจของเขาอยู่เสมอ

เจน แอร์ทำงานสอนเด็กหญิงอเดลเป็นเวลา 3 เดือนจึงได้พบหน้ามิสเตอร์โรเชสเตอร์เป็นครั้งแรก เธอมีโอกาสนพุดคุยกับมิสเตอร์โรเชสเตอร์บ่อย ๆ เธอตอบคำถามต่าง ๆ ที่โรเชสเตอร์ถามอย่างฉลาดหลักแหลม เจนหลงรักเขา วันหนึ่งเจนได้ช่วยชีวิตมิสเตอร์โรเชสเตอร์ เพราะเกิดไฟไหม้ที่ห้องนอนของเขา เขาอ้างว่าเพราะเปลอลิမ်ดับเทียนและหลับไป มีเหตุการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้น เช่น เจนได้ยินเสียงหัวเราะอย่างบ้าคลั่ง หรือเสียงบันพึมพำจากคฤหาสน์อีกด้านหนึ่ง คนเฝ้าบอกว่าเสียงละเมอของคนใช้คนหนึ่งชื่อเกรซ พูล (Grace Poole)

มิสเตอร์โรเชสเตอร์ได้เชิญคนแหวดวงชั้นสูงมาที่ธอร์นฟีลด์เสมอ ๆ และสนิทสนมกับสาวสวยคนหนึ่ง ชื่อมิสอิงแกรม (Miss Ingram) แต่เขาขอเจนแต่งงานแทนที่จะแต่งงานกับมิสอิงแกรม เจนตอบตกลง ขณะทำพิธีที่โบสถ์ มีชายคนหนึ่งกล่าวหามิสเตอร์โรเชสเตอร์ว่าได้สมรสกับหญิงชื่อ เบร์ธา เมสัน (Bertha Mason) ที่จำไม่กำและเธอยังมีชีวิตอยู่ มิสเตอร์โรเชสเตอร์ไม่ปฏิเสธและพาทุกคนกลับมาที่ธอร์นฟีลด์ ที่นั่นเขาพาไปที่ชั้นสามของคฤหาสน์ และทุกคนเห็นว่า เบร์ธาเป็นบ้าและคลุ้มคลั่ง เธอถูกจองจำอยู่

มิสเตอร์โรเชสเตอร์สารภาพว่าเขาแต่งงานกับเบร์ธา เมื่อ 15 ปีก่อน ต่อมาเธอเป็นบ้า เพราะกรรมพันธุ์ เขาต้องหลบหน้าผู้คนเพราะความอับอายเขาพาเธอไปที่ต่าง ๆ อย่างหลบซ่อน และพาเธอมาขังไว้ที่ธอร์นฟีลด์ ส่วนตัวเขาเองท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ลืมความผิดพลาดจากชีวิตสมรส เจนจึงระลึกได้ว่าหญิงผู้หนึ่งที่เป็นสาเหตุของไฟไหม้ครั้งก่อน

เจนคิดว่าเธอคงจะยอมรับเป็นภรรยาของมิสเตอร์โรเชสเตอร์ไม่ได้ เธอจึงหนีไปจากธอร์นฟีลด์ เธอไม่มีเงินและหิวโหยจึงนอนหมดเรี่ยวแรงที่หน้าบ้านหลังหนึ่ง เจ้าของบ้านพาเธอเข้ามารับประทานอาหาร เจ้าของบ้านเป็นหญิงสองคนพี่น้อง คือ แมรี่และไดอาน่า ลิวเวอร์ส (Mary and Diana Livers) และพี่ชายชื่อ เซนต์ จอห์น (St. John) เป็นพระสอนศาสนาอยู่ที่มัวร์เฮาส์ (Moor House) วันหนึ่ง เซนต์ จอห์น แจ้งข่าวที่ว่า ลุงทั้งมรดกให้เจน

ถึง 20,000 ปอนด์ พวกเขาประหลาดใจมาก เพราะลุงของเจนเป็นลุงของพวกเขาด้วย สรุปว่า คนทั้งหมดเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน เจนตัดสินใจแบ่งเงินมรดกเป็นสี่ส่วนเท่า ๆ กันและแบ่งให้แมรี ไดอาน่า และเซนต์ จอห์น

เซนต์ จอห์น ตกลงจะเดินทางไปอินเดียในฐานะมิสชันนารี เขาขอให้เจนแต่งงานกับเขาและติดตามเขาไปด้วย เจนไม่รักเขาเธอเสนอจะตามไปอินเดียในฐานะน้องสาว ทันใดนั้นเธอก็กลัวเสียงเรียกชื่อของเธอดังขึ้นในสวน เจนแน่ใจว่าเสียงนั้นต้องเป็นเสียงของมิสเตอร์โรเชสเตอร์ เธอจึงรีบกลับไปที่ธรณีพิวัตต์ แต่กลับได้พบแต่ซากเถาเถา ชาวบ้านเล่าว่า เบอร์ธาจุดไฟเผาห้องนอนที่เคยเป็นของเจน แอร์ และเบอร์ธาเองตายในกองไฟ ส่วนมิสเตอร์โรเชสเตอร์ เข้าไปช่วยคนรับใช้และบาดเจ็บสาหัส ตาเสียข้างหนึ่ง แขนหักข้างหนึ่ง เจนรีบตามไปที่ยูโยใหม่ (Ferndean) ทั้งสองคนกลับมาแต่งงานกัน

สองปีแรกของการแต่งงาน มิสเตอร์โรเชสเตอร์ค่อย ๆ มองเห็นภาพจากนัยน์ตาข้างที่เสียไป ทั้งสองคนมีชีวิตที่เป็นสุข และมีบุตรชายด้วยกัน

แก่นเรื่อง (Theme)

แก่นเรื่องของนวนิยายเล่มนี้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าความรักอันอมตะของเจน แอร์ ตัวเอกของเรื่อง และความรักชีวิตอิสระในตัวของเธอ เธอรักมิสเตอร์โรเชสเตอร์และปรารถนาจะแต่งงานกับเขา แต่เมื่อความลับของโรเชสเตอร์เปิดเผยออกมาว่าเขามีภรรยาอยู่แล้ว เจนไม่เพียงแต่ต้องการความรักฉันคนรักแต่เธอยังต้องการจะให้เกียรติ ให้คุณค่าต่อตัวเอง เธอจึงปฏิเสธที่จะเป็นเพียงผู้หญิงคนที่สองของมิสเตอร์โรเชสเตอร์ เธอหนีจากไป เจนกลับมาอีกครั้งและพบว่าโรเชสเตอร์พิการ แต่การกลับมาครั้งนี้ของเจน เธอกลับมาในฐานะเท่าเทียมกับโรเชสเตอร์ เธอได้รับมรดกจากลุง เธอได้พบญาติสามคน แต่ที่สำคัญคือเธอยังรักชายคนนี้ เจน แอร์ ได้พิสูจน์ว่าความรักของเธอเป็นความรักบริสุทธิ์และมั่นคง

แก่นเรื่องรองคือ ความรักเกียรติและนับถือตัวเองของ เจน แอร์ เธอมีฐานะเป็นลูกจ้างของโรเชสเตอร์ แต่เธอปฏิบัติตัวต่อเขาอย่างมีศักดิ์ศรี นายจ้างอย่างมิสเตอร์โรเชสเตอร์ เป็นนายจ้างที่เรียกร้องมาก แต่เจนก็ครองตัวอย่างสง่างามและมั่นคง เมื่อเธอรู้ความลับการแต่งงานครั้งแรกของโรเชสเตอร์ เธอหนีจากไป เพราะการเป็นผู้หญิงคนที่สอง เป็นเรื่องผิดศีลธรรมและเป็นการหมิ่นเกียรติของลูกผู้หญิงเช่นเธอ เมื่อเซนต์ จอห์น ขอเธอแต่งงาน เธอปฏิเสธเพราะไม่รักเขา เจนคอยจนอุปสรรคระหว่างเธอกับโรเชสเตอร์หมดลงเธอจึงได้ครองรักของเขาย่างมีความสุขเพราะ เจน แอร์ มั่นคงและนับถือตนเอง เธอจึงได้รับรางวัลชีวิตในตอนจบของเรื่อง

คุณค่าทางจริยธรรม (Moral Values) ที่พบได้จากการอ่านเรื่อง เจน แอร์ คือ ความเป็นอิสระ (Autonomy) และความมั่นคงเด็ดเดี่ยวในตัวของ เจน แอร์ เธอไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคทั้งหลาย ครอบครัวยุคของเธอไม่สนับสนุนเธอ สภาพชีวิตที่แร้นแค้นในโรงเรียน ความรักที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้น และความยากแค้นอื่น ๆ ในชีวิตเหล่านี้คืออุปสรรคของ เจน แอร์ แต่เธอก็เอาชนะทุกสิ่งได้ ดังคำกล่าวที่ว่า เราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เราเลือกที่จะเป็นได้

การวิเคราะห์ตัวละครเอก (Character Analysis)

เจน แอร์ เป็นตัวละครเอกของเรื่องที่มีพัฒนาการตั้งแต่เริ่มเรื่องจนจบ เจนเป็นหญิงสาวหน้าตาธรรมดา และกิริยาท่าทางเรียบ ๆ ไม่มีลักษณะเด่น แต่เธอเป็นคนมีจิตใจเป็นธรรม เป็นคนรักศักดิ์ศรี และมีไหวพริบดี เจนเป็นเด็กกำพร้า เธอจำต้องเข้มแข็งและต่อสู้กับความอยุติธรรมต่าง ๆ เจนมีสภาพเป็น “คนนอก” ตั้งแต่ยังเล็ก เพราะป้าของเธอปฏิบัติต่อเธออย่างโหดร้าย ดังเช่น เจนกล่าวกับป้าของเธอว่า

“I am glad you are no relation of mine. I will never call you aunt again as long as I live. I will never come to visit you when I am grown up; and if any one asks me how I liked you, and how you treated me, I will say the very thought of you makes me sick, and that you treated me with miserable cruelty.....You think I have no feelings, and that I can do without one bit of love or kindness; but I cannot live so: and you have no pity. I shall remember how you thrust me back...into the red-room.....And that punishment you made me suffer because your wicked boy struck me knocked me down for nothing. I will tell anybody who asks me questions this exact tale.” (Bronte. 1970 : 68-69)

หนูดีใจที่คุณไม่ใช่ญาติของหนู ตราบเท่าที่หนูมีชีวิตอยู่หนูจะไม่เรียกคุณว่าป้า เมื่อหนูโตขึ้นหนูจะไม่เวียนกลับมาหาคุณเลย ถ้ามีใครถามหนูว่าคุณปฏิบัติต่อหนูอย่างไร หนูจะตอบว่าคุณทรมาณหนูวันแล้ววันเล่า คุณคิดว่า หนูอยู่ได้โดยปราศจากความรักและความเมตตา คุณไม่มีความสงสารเลย หนูจำได้ว่าคุณผลักหนูกลับไปห้องแดงนั้น คุณให้หนูได้รับความทุกข์ทรมานทั้งหมดนี้ เพราะลูกที่ชั่วร้ายของคุณผลักหนูล้มลงโดยไม่มีเหตุผล หนูจะบอกทุกคน ที่ถามถึงเรื่องนี้

นี่เป็นการแสดงว่าเธอรักษาสีทธิในการเป็นมนุษย์ที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี ซึ่งการตอบโต้นี้อาจจะมากเกินไปพอทีเดียว แต่ขาล็อตต้องการจะแสดงความทะนงในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง เจนจึงมีความรู้สึกต้องการบ้านและความอิสระ ความรู้สึกนี้เป็นเสมือนแรงขับทำให้เธอฝ่าหาอิสรภาพในระดับที่มากกว่าคนปกติทั่วไป

เมื่อเธอเข้าโรงเรียนโลว์ด ครูใหญ่ก็โหดร้ายต่อเธอเช่นกัน ดังเช่น ครูใหญ่ประกาศแก่เด็กนักเรียนทุกคนว่า

“My dear children, this is a sad, a melancholy occasion; for it becomes my duty to warn you that this girl, who might be one of God’s own lambs, is a little castaway-now a member of the true flock, but evidently an interloper and an alien. You must be on your guard against her; you must shun her example-if necessary, avoid her company, exclude her from your sports, and shut her out from your converse. Teachers, you must watch her; keep your eyes from her movements, weigh well her words, scrutinize her actions, punish her body to save her soul, if, indeed, such salvation be possible, is girl is - a liar !” (Bronte. 1970 : 98)

เด็ก ๆทั้งหลาย เป็นเรื่องน่าเศร้าที่ผมจะขอเตือนคุณว่าเด็กหญิงคนนี้ไม่ใช่พวกเดียวกับพระเจ้า แต่เป็นแกะดำในฝูงของพระองค์ คุณต้องต่อต้านเธอ ต้องหลีกเลี่ยงการเอาอย่างเธอ จะต้องไม่เล่นหรือพูดคุยกับเธอ คุณครูคุณต้องจับตาดูเธอทุกฝีก้าว ต้องระวังเธอพูดโกหก ต้องลงโทษตัวเธอเพื่อจะช่วยให้วิญญาณเธอไม่ให้เลวลง เพราะเด็กคนนี้เป็นเด็กชอบพูดปด

ขาล็อตบรรยายฉากขณะที่เจนอยู่ในโรงเรียนโลว์ดว่า อากาศที่หนาวเย็น หิมะตก เด็กนักเรียนต้องเดินไปสวนมนต์ในโบสถ์ที่ทางไกลสภาพอันน่าเวทนาของเด็กนักเรียนทั้งโรงเรียน บรรยายฉากเช่นนี้ทำ ให้ผู้อ่านรู้สึกเศร้าและหดหู่เช่นเดียวกัน แต่เพื่อนดีคือเฮเลน ผู้ที่สอนให้เธอเห็นคุณค่าของความศรัทธาในพระเจ้า ครั้งหนึ่งเจนถูกลงโทษ เธออับอายมาก เธอพูดกับเฮเลนว่า

“If others don’t love me, I would rather die than live.” ถ้าเพื่อน ๆ ไม่ชอบฉันแล้ว ฉันคิดว่าตายดีกว่าจะมีชีวิตอยู่ แต่เฮเลนพูดตอบว่า “You think too much of the love of human beings” รู้ไหมว่าเธอหมกมุ่นเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ของมนุษย์มากเกินไปนะ (Bronte. 1970 : 101)

เมื่อเฮเลนกำลังจะตายเพราะวัณโรค เธอล้ำกับเจนว่า “I believe: I have faith: I am going to God.....God is my father; God is my friend; I love Him; I believe He loves me.” (Bronte. 1970 : 113) ฉันมีความศรัทธาในพระเจ้า ฉันกำลังจะไปหาพระองค์ พระเจ้าเป็นทั้งพ่อและเป็นเพื่อน ฉันรักพระองค์ และเชื่อว่าพระองค์รักฉันเช่นกัน

เมื่อเจนโตขึ้น เธอเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระ และคุณสมบัตินี้เป็นที่ชื่นชอบของนายจ้างของเธอ มิสเตอร์โรเชสเตอร์สารภาพรักกับเจน เมื่อเธอกำลังจะแต่งงานกับโรเชสเตอร์ความลับของเขาที่ปกปิดมาตลอดเวลาสิบห้าปีจึงเป็นเสมือนการหลอกลวงที่โหดร้ายสำหรับเจน ดังข้อความว่า “The house cleared, I shut myself in, fastened the bolt that none might intrude, and proceeded—not to weep, not to mourn, I was yet too clam for that, but—mechanically to take off the wedding-dress, and replace it by the stuff gown I had worn yesterday, as the thought, for the last time. (Bronte. 1970 : 323) บานเจียบ ฉันปิดตัวเองในห้องนอน ปิดกลอนประตูเพื่อจะได้ไม่มีใครเข้ามา ฉันบังคับตัวเองไม่ร้องไห้ ไม่คร่ำครวญ ฉันต้องไม่แสดงความรู้สึกเศร้าออกมา ฉันถอดชุดแต่งงานออกอย่างเศร้าโศก เป็นครั้งสุดท้ายแล้วที่ฉันได้สวมชุดนี้ ฉันสวมเสื้อคลุมที่ถอดไว้เมื่อวานนี้เข้าไปแทน

เรื่องจริงนี้จากธอร์นฟิลด์จนมาอาศัยอยู่ที่มัวร์เฮาส์

ครั้งเมื่อ เซนต์ จอห์นขอเธอแต่งงาน เธอได้ยินเสียงเรียกของโรเชสเตอร์ เป็นการสื่อสารทางโทรจิต (telepathic) ทำให้เธอกลับมาหาโรเชสเตอร์อีกครั้งหนึ่ง ผู้อ่านจะพบว่าเหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องเป็นการทดสอบที่ชาร์ลอตต์ให้นางเอกค่อย ๆ ค้นพบตัวเอง เจนเริ่มเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น และเป็นอิสระจากการที่ต้องอาศัยอยู่ที่โรงเรียนสอนเด็กกำพร้าโลวู้ด สู่คฤหาสน์ธอร์นฟิลด์ ไปสู่ชีวิตครูที่โรงเรียนที่มัวร์เฮาส์ จากสภาพที่ต้องอาศัยคนอื่นเป็นสภาพยับยั้งด้วยตัวของตัวเอง เธอผ่านความทุกข์และความสุขอย่างมากมาย ชาร์ลอตต์สร้างเจนเป็นตัวละครที่มีชีวิตชีวา (Round Character) และมีพัฒนาการ (Dynamic) ต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง เจนจึงเป็นตัวละครที่พิสูจน์ให้ผู้อ่านได้ค้นพบศักยภาพในความเป็นคนที่สมบูรณ์และมีความสุขของเธอ

นอกจากนี้ ชาร์ลอตต์ยังได้สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นสภาพศาสนา ชนชั้นในสังคม และความแตกต่างระหว่างเพศของสังคมประเทศอังกฤษในสมัยวิกตอเรียได้ดี

ศาสนา ความเชื่อทางศาสนาที่ชาร์ลอตต์เขียนให้มิสเตอร์บร็อกเกอเฮิร์ส เป็นผู้เคร่งในศาสนาอย่างยิ่ง เช่น เขาลงโทษโดยให้นักเรียนตัดผมออกเพราะผมหยิก แม้ว่าผมหยิกโดยธรรมชาติ ห้ามไม่ให้เกล้าผมมวย เขาพูดว่า

“You are aware that my plan in bringing up these girls is, not to accustom them to habits of luxury and indulgence, but to render them hardy, patient, self-denying.” “I have a Master to serve whose kingdom is not of this world ; my mission is to mortify in these girls the lusts of the flesh, to teach them to clothe themselves with shamefacedness and sobriety, not with braided hair and costly apparel; and each of the young persons before us has a string of hair twisted in plaits which vanity itself might have woven :these, I repeat, must be cut off; think of the time wasted, of _____” (Bronte. 1970 : 95)

คุณรู้ว่านโยบายของผมที่จะอบรมเด็กพวกนี้ให้เข้มแข็ง อดทน และไม่ทำตามใจตัวเอง ผมเป็นนายของอาณาจักรนี้ หน้าที่ของผมคือสอนให้เด็กพวกนี้หักห้ามใจตัวเอง สอนให้สงบเสถียรไม่ฟุ้งเฟ้อ พวกที่ขมวดผมจะเสียเวลามากมายเพื่อให้ตัวเองดูดี คิดถึงเวลาที่ต้องสูญเสียไปสิ

แต่ครูใหญ่เป็นพวกมือถือสาปากถือศีล เพราะภรรยาและลูกสาวแต่งตัวอย่างสวยงามในชุดกำมะหยี่

ประดับด้วยขนมิงค์ ผมหยิกยาว นั่นคือเงินที่คอร์รัปชันจากเงินบริจาค ชาร์ลอตตคงตระหนักความปฏิบัติตัวของพวกนักบวช เธอจึงสื่อสารโดยเขียนฉากรี่ขึ้น

ชนชั้นทางสังคม ในฐานะเป็นครูสอนประจำบ้าน (governess) ของเจน แอร์ เธออยู่ในฐานะต้องทำตามธรรมเนียมของชนชั้นสูง เธอต้องมีความรู้ มีความทะเยอทะยาน เพื่ออบรมลูกศิษย์ให้มีวิชาแต่ในฐานะลูกจ้าง เธอไม่ได้สูงส่งไปกว่าคนรับใช้ แต่เจนก็ไม่ได้จัดอยู่ในจำพวกคนชั้นสูง เพราะเธอไม่มีเงิน ไม่มีอำนาจ เมื่อเธอรักนายจ้างของเธอ เธอถามโรเชสเตอร์ว่า “Do you think, because I am poor, obscure, plain, and little, I am soulless and heartless? You think wrong! I have as much soul as you – and full as much heart ! And if God had gifted me with some beauty and much wealth, I should have made it as hard for you to leave me, as it is now for me to leave you.” (Bronte. 1970 : 281)

คุณคงคิดว่าดิฉันจน ดิฉันไม่มีค่า ไม่มีจิตใจ ไม่มีหัวใจ คุณคิดผิด ดิฉันมีหัวใจเหมือนๆ กับคุณ ถ้าพระเจ้าสร้างให้ดิฉันสวยหรือรวย คุณคงต้องทิ้งดิฉันไปไม่ได้เหมือนกับที่ดิฉันทิ้งคุณ

แต่ตอนจบของเรื่อง เจนได้รับมรดกจากลุง เจนจึงข้ามชนชั้นจากครูประจำบ้านเป็นคนชนชั้นสูงได้โดยสิ้นเชิง เธอจึงแต่งงานกับโรเชสเตอร์โดยไม่ต้องพะวงถึงความแตกต่างของฐานะทางสังคมอีกต่อไป

การแตกต่างระหว่างเพศ

นอกจากความแตกต่างระหว่างชนชั้นแล้ว เจนยังต้องฝ่าฝืนความเชื่อของคนสมัยนั้นว่า เพศหญิงมีคุณค่าความเป็นมนุษย์น้อยกว่าเพศชาย เจนผ่านชีวิตในสถานะที่เพศชายเป็นใหญ่ (superior) ตั้งแต่เธอยังเป็นเด็ก เพศชายในเรื่อง คือมิสเตอร์บร็อกเกอเฮิร์ส มิสเตอร์โรเชสเตอร์ และเซนต์ จอห์น สังคมมองว่าเพศชายมีความยิ่งใหญ่กว่าเพศหญิง ขณะที่เพศหญิงเป็นเพศที่ถูกกระทำ (submissive) ผู้หญิงจะต้องไม่แสดงอารมณ์โกรธ เกลียดรัก และต้องรู้จักปกปิดความรู้สึกของตน แต่เจนก็ยังมีเชื่อถือว่า เพศหญิงกับเพศชายมีฐานะเท่าเทียมกัน ดังทัศนะของเจนว่า

Women are supposed to be very calm generally : but women feel just as men feel; they need exercise for the faculties, and a field for their efforts as much as their brothers do; they suffer from too rigid a restraint, too absolute a stagnation, precisely as men would suffer; and it is narrow-minded in their more privileged fellow-creatures to say that they ought to confine themselves to making puddings and knitting stockings, to playing on the piano and embroidering bags. It is thoughtless to condemn them, or laugh at them, if they seek to do more or learn more than custom has pronounced necessary for their sex. (Bronte. 1970 : 141)

ผู้หญิงควรจะสงบเสงี่ยม แต่ผู้หญิงก็มีความรู้สึกเท่ากับชาย พวกเขา (เพศหญิง) ต้องการมีสนามที่จะทดลองความสามารถอื่น ๆ มากเท่า ๆ กับพี่ชายหรือน้องชายของเธอ แต่เพศหญิงต้องทนทุกข์กับกฎระเบียบต่างๆ ได้เท่า ๆ กับที่ผู้ชายต้องทน ใครที่คิดว่าผู้หญิงควรจะมึนเมาที่ปรุงอาหาร เย็บปักถักร้อย หรือเล่นเปียโน เป็นคนใจแคบสันดี รวมทั้งการประนามหรือหัวเราะเยาะผู้หญิงที่อยากจะเรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ ที่นอกเหนือประเพณีกำหนดด้วย

หรือเมื่อครั้งที่โรเชสเตอร์ขอความรักจากเจน เจนตอบว่า “I was thinking, sir (you will excuse the idea; it was involuntary), I was thinking of Hercules and Samson with their charmers” (Bronte. 1970 : 289) ขอภัยนะคะ ฉันกำลังคิดโดยไม่ได้ตั้งใจเกี่ยวกับเฮอรัลคลิสและแซมซันกับเวทย์มนต์ของเขา (เฮอรัลคลิสและแซมซันอยู่ในไบเบิลเป็นชายกำยำแข็งแรง และทุกคนต้องอ่านและรู้เรื่องราวของไบเบิล) แสดงว่า

ผู้ชายต้องเป็นใหญ่ของสังคมสมัยก่อน เพศหญิงมีหน้าที่เพียงให้ความสุขสบายแก่ชายเท่านั้น ถึงแม้ มิสเตอร์โรเชสเตอร์จะคิดว่าสติปัญญาของเขาเท่าเทียมกับเจน แต่เขาก็ไม่ได้ปฏิบัติตัวที่แสดงว่าเขากับเจนมีความเท่าเทียมกัน เจนเป็นเพียงผู้หญิง แต่เจนขอโทษขอโพย ขอโทษที่จะคิด แสดงว่าเป็นการเยาะหยันว่าหญิงไม่มีสิทธิ์แม้แต่จะคิด

มิสเตอร์โรเชสเตอร์ เป็นเจ้าของคฤหาสน์ธอร์นไฟว์ด์ มีฐานะร่ำรวยแต่มีลักษณะกระด้าง กริยาวิสัย เป็นคนมีประสบการณ์มากเมื่อเปรียบเทียบกับ เจน แอร์ ผู้ใช้ชีวิตอยู่แต่ในโรงเรียนสอนเด็กยากไร้ แต่เขาให้เกียรติเจน และหลงรักเจนในเวลาต่อมา มิสเตอร์โรเชสเตอร์เดินทางท่องเที่ยวหลายประเทศเพื่อจะลืมความหลังที่ขมขื่นของเขากับเบอร์ธา เขาแต่งงานกับเบอร์ธาแต่เธอเป็นบ้าและถูกจับมาขังไว้ที่ชั้นสามของคฤหาสน์ธอร์นไฟว์ด์ ซึ่งผู้อ่านอาจจะวินิจฉัยว่า การกระทำของเขาเป็นการกระทำที่ผิดทั้งทางจรรยาและกฎหมาย อีกทั้งมิสเตอร์โรเชสเตอร์ยังต้องการจะสมรสซ้อนกับเจนซึ่งเป็นการหลอกลวงเจนอย่างไม่น่าให้อภัย

ถ้ามองในอีกแง่หนึ่ง ผู้อ่านอาจจะคิดว่าการสมรสระหว่างเขากับเบอร์ธาเป็นโมฆะ เพราะเบอร์ธาเสียสติ และทั้งสองจะหย่าร้างกันไม่ได้ สรุปคือ มิสเตอร์โรเชสเตอร์เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีความอ่อนแออย่างปฏิเสธไม่ได้ ผู้อ่านสามารถให้อภัย

ชาร์ลอตสร้างตัวละครตัวนี้ให้เป็นตัวละครแบบมีชีวิตชีวา (Round Character) คือ มีบุคลิกเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ของเรื่อง

เซนต์ จอห์น เป็นนักบวชที่อุทิศตนให้ศาสนา เขาช่วยเจนให้รอดจากการอดตายเมื่อครั้งเจนหนีออกจากธอร์นไฟว์ด์ เซนต์ จอห์นเป็นคนเคร่งขรึม เขาแสดงความใจบุญต่อคนยากจน แต่เจนคิดว่าจอห์นไม่ได้มีจิตใจอารีโดยธรรมชาติแต่เป็นเพราะเขามีหน้าที่เป็นพระนักบวช เมื่อเซนต์ จอห์นเรียกร้องให้เจนแต่งงานกับเขา เจนนึกถึงสภาพการเป็นภรรยาของเขาว่า “.....and fancied myself in idea his wife. Oh! It would never do! As his curate, his comrade, all would be right: I would cross oceans with him in that capacity; toil under Eastern suns, in Asian deserts with him in that office; admire and emulate his courage and devotion and vigour: accommodate quietly to his masterhood; smile undisturbed at his ineradicable ambition; discriminate the Christian from the man: profoundly esteem the one, and freely forgive the other. I should suffer often, no doubt, attached to him only in this capacity: my body should be under rather a stringent yoke, but my heart and mind would be free.....this would be unendurable. (Bronte. 1970 : 432-433) ลองคิดสภาพที่ฉันจะเป็นภรรยาของเขา โอ! เป็นไปไม่ได้! ถ้าเป็นผู้ช่วยหรือเป็นเพื่อนสนิท ยังจะดีเสียกว่า ถ้าอยู่ในฐานะเป็นผู้ช่วย ฉันสามารถข้ามมหาสมุทร เดินฝ่าดวงอาทิตย์ไปตะวันออก เดินข้ามทะเลทรายในทวีปเอเชียไปกับเขา จะยกย่องความกล้าหาญ ความเสียสละ ความเข้มแข็งของเขา และจะทำให้ได้เท่าเขา จะอำนวยความสะดวกให้แก่ความเชี่ยวชาญของเขา และจะไม่วุ่นวายในความทะเยอทะยานที่ไม่สิ้นสุดของเขาด้วย แต่ถ้าในฐานะภรรยาแล้วคงจะไม่มีทางเป็นแน่

เซนต์ จอห์น เป็นคนที่คิดว่าตัวเองสำคัญที่สุดในฐานะเป็นนักบวช ผู้เคร่งศาสนา เขาเรียกร้องให้เจนสละทุกอย่าง เพื่อตามไปรับใช้เขาที่ประเทศอินเดีย ในฐานะภรณยานักบวช ซึ่งถ้าเจนปฏิบัติตามเท่ากับเธอทรยศกับตัวเอง เพราะเจนเองไม่ได้ศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าจนสุดโต่งเช่นนั้น

ชาร์ลอตสร้างตัวละครตัวนี้ให้เป็นตัวละครที่มีบุคลิกแบบไร้ชีวิต (Flat Character) คือเป็นตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ตามโครงเรื่อง

สรุปว่า ทั้งมิสเตอร์โรเชสเตอร์และเซนต์ จอห์น ต่างเรียกร้องให้เจนต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตของเธอ ซึ่งถ้าเธอยินยอม ก็เท่ากับว่าเจน แอร์ เป็นคนที่ไม่นับถือตนเอง กรณีมิสเตอร์โรเชสเตอร์ เขาเรียกร้องให้เธอเป็นคู่รักคนหนึ่ง

และเซนต์ จอห์น เรียกร้องให้เธอแต่งงานและไปอยู่ประเทศอินเดียซึ่งทั้งสองข้อเสนอล้วนแล้วทำให้เจนต้องตกอยู่ในกฎระเบียบเดิมๆ ที่ฝ่ายหญิงต้องเป็นฝ่ายเสียสละ

ฉาก (Setting)

ชาร์ลอตต์เริ่มเรื่องเจน แอร์ ในสถานที่ 5 แห่งด้วยกัน และสถานที่ทั้งหมดอยู่ในตอนเหนือของประเทศอังกฤษ เริ่มจากเกทที่สเฮด ฮอลล์ เป็นบ้านที่เธออาศัยอยู่กับป้าสะโก ต่อมาคือโรงเรียนโลว์ด เป็นโรงเรียนที่เจนใช้ชีวิตวัยเด็กที่ไม่สมบูรณ์นัก แต่เป็นสถานที่เธอได้รับการศึกษาจนเป็นผู้ใหญ่ที่เลี้ยงตัวเองได้ ถัดมาคือคฤหาสน์ธอร์นไฟด์เป็นสถานที่เจนได้เป็นครูประจำบ้าน และพบรักกับเจ้าของบ้าน ต่อมา ชาร์ลอตต์ กล่าวถึงมาร์ชเอนด์ สถานที่ที่เจนพบกับเซนต์ จอห์นและน้องสาวคือไดอาน่า และแมรี ฉากสุดท้ายของเรื่องชาร์ลอตต์กลับมากล่าวถึงคฤหาสน์ธอร์นไฟด์ที่มอดไหม้เป็นฉากผ่านรวมทั้งสถานที่โรเซสเตอร์อาศัยอยู่อย่างเร้นลับ

กลวิธีการประพันธ์ (Point of View)

ชาร์ลอตต์ใช้กลวิธีการประพันธ์ผ่านบุคคลที่ 1 คือเจน แอร์เล่าเรื่องเป็น “ดิฉัน” (I) ดังนั้น เรื่องราวทั้งหมดจึงเป็นการมองโลกด้วยสายตาของเจนเพียงคนเดียว ส่วนตัวชาร์ลอตต์ใช้นามปากกาว่า เคอร์เรอร์ เบลล์ ซึ่งทำหน้าที่เหมือนบรรณาธิการ นวนิยายทั้งเรื่องจึงเป็นการถ่ายทอดโดยใช้ความเห็นของผู้เล่า คือ เจน แอร์เป็นตัวชี้ขาดเธอเขียนเรื่องขึ้นสิบปีหลังจากที่เธอคืนดีกับโรเซสเตอร์แล้ว

ถ้ามองในแง่ประเภทของงานเขียนวรรณกรรม จัดได้ว่า เจน แอร์ เป็นนวนิยายกอธิค (Gothic novel) เพราะนิยายกอธิคมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับความลึกลับ ความหายนะ รวมถึงความเศร้าโศกสิ้นหวังในสมัยกลาง และแพร่หลายมากในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษ เป็นที่น่าสังเกตคือ นักเขียนมีชื่อของโลกวรรณกรรมเขียนนิยายประเภทนี้ล้วนเป็นสตรี ได้แก่ แอนน์ แรตคลิฟ (Ann Radcliffe) แมรี เชลลีย์ (Mary Shelley) และ เจน ออสติน (Jane Austen) (Wynne-Davies, 1990 : ...)

ภาษาของหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาอังกฤษที่ค่อนข้างเป็นภาษาเก่า เพราะชาร์ลอตต์เป็นนักเขียนยุควิกตอเรีย เธอเขียนนวนิยายเรื่อง เจน แอร์ เมื่อปี 1847 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับพุทธศักราชแล้ว ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์การใช้คำและประโยคของผู้ประพันธ์จึงค่อนข้างยาว

เจน แอร์ จึงเป็นนวนิยายที่เข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์แล้วยังมีคติสอนใจแฝงอยู่มากมาย ได้แก่ ความอดทน ความอดุสาหะ และการเลือกที่จะใช้ชีวิตในทางที่ตัวละครในเรื่องนี้เลือกเดิน อีกทั้งยังเป็นการบรรยายความเป็นไปของสังคมยุควิกตอเรียนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม อาชีพ ซึ่งจะเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ให้แก่ผู้อ่านปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

- นราธิปพงศ์ประพันธ์. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. วิทยาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ ฯ : แพรวพิทยา, 2506
ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมภาษาไทย. กรุงเทพฯ ฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2545.
อ.อัศพร. ประวัติวีรสตรีแห่งโลก. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์น้ำฝน, 2542.
เอबरามส์, เอ็ม เอช. อธิบายศัพท์วรรณคดี. แปลจาก A Glossary of Literary Terms. โดยทองสุก เกตุโรจน์.
กรุงเทพฯ ฯ : กรมวิชาการ, 2529.

Bronte, Charlotte. **Jane Eyre**. Suffolk : Penguin Books, 1970.

Gray, Martin. **A Dictionary of Literary Terms**. Essex : Longman. 1993.

Ingham, Patricia. **The Language of Gender and Class**. London : Thomson Publishing, 1996.

Ousby, Ian. **The Cambridge Guide to Literature in English**. Cambridge : Press of University of Cambridge. 1993.

Wynne-Davies, Marion. **Prentice Hall Guide to English Literature**. New York : Bloomsbury Publishing Ltd., 1990.

<http://www.sparknotes.com/lit/janeeyre> 4 March 2004.

<http://www.pinkmonkey.com/booknotes/barrons/janeyre2.asp> 15 March 2004.